

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitate ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Deus erit in loco vacuo, si quo modo detur. cap. 19.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

creatiua de nouo nõ exigitur actualis præſentia Dei ad effectum, vel ſpatium, quod non eſt: & idcirco nequit eſſe terminus coexiſtentia, vel præſentia: Sed ſat eſt aptitudo proxima, vt poſito termino agens ſit ſtatim præſens, vbi operatur. Ad obiectionem ex Durando reſpondeo exiſtente ſpatio, ac ſubiecto recte ex potentia ad operandum colligi actualem præſentiam: quoniam, ſi datis terminis, ad quos haberi poſſit habitudo præſentia, ſubſtantia non eſt præſens, profecto neque operabitur, quoniam erit verè diſtans ab ijs: à diſtante autem, vt ſic non poteſt eſſe, aut dependere effectus. Quod locum nõ habet, quando non dantur termini coexiſtentia, tunc enim agens de ſe poteſt ita eſſe diſpoſitum, vt ſit aptum coexiſtere illis, ſi dentur: quod ſat eſt ad agendum. Ad alteram obiectionem reſpondeo formas attributales, quæ habent aliquam habitudinem ad creaturas, duplicem habere actum, alterum intrinſecum, & quali formalem, quomodo immenſitas conſtituit Deum interminabilem loco, omnipotentia potentem operari: alterum extrinſecum, & ſecundarium, qualis eſt actualis præſentia, quæ reſpondet immenſitati, & actualis operatio, quæ reſpondet omnipotentia: & intrinſecos quidem, quoad rationem prioritatis, ſequi ordinem formarum, à quibus ſunt, vt patet: extrinſecos vero nequaquam: vt videre eſt in attributo ſcientia præctica, & potentia executiua: etenim prius noſtro intelligendi modo eſt Deus ſciens, quam potens operari: concipimus enim ſcientiam, vt regulam potentia, & tamen in ipſo opere non prior eſt effectus ſcientia, quam omnipotentia: ideoque cum eſſe actu in rebus ſit veluti actus extrinſecus immenſitatis, non opus eſt, vt ſit ſemper prior operatione, quæ eſt actus omnipotentia.

IX. Propter tertium argumentum Nouo
Nouo Caſtro. Caſtro vbi ſupra cum propoſitione prima abſolute negaſſet Deum eſſe in vacuo ſupra cælum, rurfus propoſit. 3. concedit poſſe in illo eſſe: Immerito tamen, quid enim poſt Angeli annihilationem haberet Deus in ſpatio imaginario, quod modo nõ habeat? etſi modo non eſt in illo, quia nulla res eſt in nihilo, etiam facta illa hypothefi non eſſet, quoniam ipſa non dat eſſe ſpatio illi. Eſt vero reſpondendum facta illa ſuppoſitione Angelum adhuc non manere in vacuo: quoniam, vt iam dixi, in eo, quod non eſt, nihil exiſtit. At inquires, Angelus ille exiſteret, non in pleno: ergo in vacuo, quoniam quidquid eſt, in alterutro

horum eſt. Neganda eſt conſequentia, & medium, quod ad illam probandam ſumitur: nam vt ait Ariſtot. lib. 4. Phyiſic. t. 45. ſupremum cælum eſt: & tamen nullibi eſt ſecundum ſe totum, hoc eſt in nullo loco. Et hoc modo ſe haberet ille Angelus: eſſet enim extra mundum, & ideo non in pleno: vacuum vero præciſè ſumptum cum abſtractione à loco nihil eſt, & ideo Angelus in ipſo non eſſet, ſed in ſe. Ad argumentum vero, quod ex eadem ſuppoſitione ſumitur neganda eſt ſequela: nam ſubſtantia rei non cenſetur diuiſa eo, quod ſit interrupta coexiſtentia ipſius ad aliam rem, quomodo anima noſtra non eſt diuiſa, etiamſi partes, quas informat, inter ſe aliqua ex parte diuidantur, ſed plenior huius argumenti ſolutio conſtabit cap. ſequent. Ad vltimum diſtinguendum eſt conſequens: & ſi intelligatur de exiſtentia actuali Dei in ſpatio, eſt neganda: concedenda vero, ſi intelligatur de potentiali. Ratio vero eſt quoniam exiſtentia actualis Dei in ſpatio non eſt perfectio ſimpliciter, nec conuenit Deo neceſſario abſque ſuppoſitione, ſed poſito ſpatio: quæ vero ita conueniunt non opus eſt, vt infinito modo conueniant: nam non opus eſt, vt creetur tot, ac tam perfectas creaturas, vt plures, ac maiores creare nequeat. At vero exiſtentia potentialis conuenit neceſſario, & fundatur in immenſitate: & ideo non poteſt exiſtere in tanto ſpatio, quin poſſit adhuc in maiore. Alia vero omnia, quæ in argumento adducuntur, cõueniunt neceſſario: & ideo ex eo, quod eſt tam bonus, ac perfectus, vt melior, ac perfectior nec eſſe, nec fingi poſſit, minimè ſequitur debere exiſtere actu in tanto ſpatio, vt nequeat exiſtere in maiore.

Deus erit in loco vacuo, ſi quo modo detur.

CAPVT XIX.

Expedita prima difficultate initio ſuperioris cap. propoſita, veniendum eſt ad ſecundam. Cuius negatiua pars ſuadetur. Primo, quoniam eadem eſt ratio vacui contenti intra duo corpora, ac extra corpora diffuſi: in vacuo ſecundo modo ſumpto Deus non exiſtit: ergo neque erit in vacuo præſente modo accepto. Antecedens oſtenditur, quoniam vtriuſque ratio conſiſtit in negatione ſpatij realis. Conſequentia vero pater: quoniam, ſi ideo non eſt in vacuo concipimus ſupra cælum, quoniam

eſt non

est non ens, & nequit esse terminus habitudinis eius, quod est in alio, etiam quia vacuum intra mundum est non ens, non poterit esse in illo. Secundo frustra, & sine fundamento dicitur Deum esse actum praesentem ibi, ubi nihil agit: non agit autem quidpiam in vacuo, si detur: ergo non est in illo. Tertio, si dato loco vacuo intra mundum Deus in illo esset, necessario quoque erit in vacuo destructo mundo: huius oppositum dictum est cap. proximo: ergo non potest esse in vacuo intra mundum. Maior patet, quoniam Deus non definit esse ubi aliquando fuit, nisi designat ipsum, in quo fuit: sed vacuum manet, etiam si dissolvatur corpus & locus, intra quem esse dicitur: ergo, si Deus sit in vacuo intra mundum, erit etiam in vacuo extra mundum, vel etiam in spatijs imaginarijs destructo mundo. Denique si Deus fecisset ab initio vacuum intra mundum, non esset in illo: ergo neque, si modo faciat, erit in ipso. Patet consequentia, quoniam ex parte ipsius est eadem immensitas, ex parte vacui eadem negatio spatij corporei, ex parte loci eadem capacitas ad recipiendum intra se corpora: quod vero fuerit ab initio mundi, vel postea, parum facit ad praesentiam, vel existentiam Dei in ipso. Antecedens vero probatur, quoniam Deus non incipit esse de nouo alibi, nisi posito de nouo termino coexistentiae, vel praesentiae, ut patet ex cap. praecedente: ante mundum conditum Deus non erat in vacuo, siue spatij imaginario: si autem mundus crearetur remanente aliquo vacuo intra ipsum, non poneretur in eiusmodi vacuo nouus terminus coexistentiae, siue praesentiae diuinae: ergo, si ab initio mundi fuisset vacuum intra ipsum, Deus nequaquam esset in illo.

II. Illi, qui rationem existendi in loco aiunt esse ipsam operationem, consequenter negare debet Deum esse in vacuo intra mundum. Econtra vero illi, qui asserunt Deum esse in spatijs imaginarijs extra coelum, consequenter dicent esse in vacuo intra mundum, quoniam immensitas, ratione cuius Deus nostro intelligendi modo habet infinitam extensionem virtualem, non minus est ratio existendi in loco vacuo, quam in infinitis spatijs imaginarijs extra coelum, difficultas superest solum apud illos, qui censent ipsam Dei immensitatem esse rationem existendi in loco, & negant ipsum existere in spatio imaginario. Cuius decisio, ut melius intelligatur obseruandum est vacuum proprie

dictum, ut à Philosopho definitur lib. 4. *Aristot.* Physic. t. 6o. & à nobis nunc accipitur, non esse puram negationem corporis occupantis locum, sed esse locum carentem corpore cum capacitate apta, ut repleatur: atque adeo, id, quod in vacuo esse dicitur, non habere respectum ad ipsam negationem, & capacitatem continendi corporis, sed ad locum, intra cuius ambitum corpus aliud recipi potest. Ad hoc autem, ut aliquid sit in loco non requiritur, ut secundum omnem suam magnitudinem realem, vel virtualem illum attingat, sed solum sufficit, ut secundum aliquid illius sit immediate praesens extremis superficiebus loci, ut se habet sphaera terrae, & aquae comparata aëri, non enim illum tangit secundum omnes partes suae magnitudinis, sed solum secundum extimas, & tamen dicitur esse intra ambitum ipsius aëris: & quamuis per impossibile nihil nisi terra, & aqua esset intra hunc ambitum, ipsae mole magnitudinis suae totum illum replerent. Et quod in rebus corporeis ipso sensu apparet, in spiritualibus, & incorporeis ratio ostendit: nam, si Angelus haberet tantam sphaeram, quantus est globus ex terra, & aqua conflatus, & se praesentialiter applicaret toti illi globulo, verè diceretur esse in coëcauo aëris: tum vero si terra, & aqua annihilarentur, non desineret Angelus esse ibidem, quoniam praesentia eius ad locum aëris non dependet ex terrae, vel aquae existentia. Nec tamen tota eius magnitudo virtualis contingeret superficiem aëris, sed ratione eius haberet eum existendi modum, ut si rursus terra, & aqua fierent, absque mutatione sui coexisteret omnibus, & singulis partibus ipsarum.

Hoc posito dicendum est, si Deus comparetur cum ipsa vacuitate loci carentis corpore non magis esse in illa, quam in vacuo supra coelum: si vero cum loco vacuo verè in illo esse. Hæc est expressa Bonauent. in 1. distinct. 37. 2. p. distinctio-*BONAVENT.* nis art. 1. q. 2. ad vltimum. Prior pars est de mente eorundem, qui asserunt Deum non esse in spatijs imaginarijs, & ipsdem rationibus probatur, quoniam hæc vacuitas est eodem modo non ens, atque illa quæ fingitur vltra coelum: ergo non potest terminare relationem praesentiae. Posterior est de mente aientium Deum esse supra coelum, & in spatijs imaginarijs. Ostendi vero potest ex dictis sanctorum asserentium Deum esse intra omnia, esse rebus omnibus interiorem: quod verum non esset, si dato loco vacuo non esset intra

III.

illum,

Athanasius.

Augustinus.

Hilarium.

Hieronym.

Richardus.

Gregor.

illum, ita vero loquuntur Athanas. de vni-
ta ae sempiterna substantia Trinitatis lib. 5.
in fine. August. lib. de essentia diuinitatis
initio. Hilarium lib. 1. de Trinitate non
longè à principio. Hieronymi in id Ezech.
40. *Et introduxit me in atrium.* Richard.
Victorin. lib. 2. de Trinitat. cap. 23. Gre-
gor. lib. 2. moral. cap. 8. in id Iob cap. 1.
Egressusq; est Satan à facie Domini. & hom.
17. in Ezechiel. à med. & alij. Responde-
bit aliquis sanctos Patres loqui de rebus,
prout modo sunt: nunc autem omnia esse
plena: & ideo non posse ex eorum dictis
fumi argumentum ad probandum Deum
fore in vacuo, si daretur. Verum sancti sol-
lum attendunt immensitatē Dei, quæ nullis
terminis circumscribitur, & à nullo exclu-
ditur: & ideo siue locus sit plenus, siue
vacuus, intra illum esse volunt, quamuis id
in particulari non dicant, sed absolute esse
intra omnia.

IV.

Fundamentum vero sumitur primum
ab indiuisibilitate, & simplicitate diuinæ
substantiæ. Nam, si non sit in loco vacuo,
sequitur Deum esse prorsus diuisum à se
facta aliqua hypothefi, nimirum quod an-
nihilet Deus cælum Veneris: tunc enim
Deus erit in cælo solis, ac lunæ, in loco ve-
ro intermedio non erit: atque adeo ex om-
ni parte erit à se diuisus. Hoc argumentū
dissoluet aliquis dicendo procedere ex fal-
sa imaginatione, qua concipimus Deum
quali distinctum, atque diffusum per ipsas
creaturas, & rursus ijs abeuntibus constri-
ngi quodam modo, & coarctari in se ipso.
Quod est merum figmentum: nam Deus in
se ipso est immensus, atque interminabilis:
non magis extensus, quo est in pluribus, ac
maioribus locorum spatijs: quia non minus
in angustis, quam in latis totus est: vt ait D.
Fulgentius de fide ad Petrum cap. 3. quare
esse, vel non esse in hoc, vel illo loco nihil
intrinsicum illi addit, vel demit, sed solam
relationem præsentia ortam ex positione
creaturæ, cui coexistit: & quemadmodum,
si omnis creatura desineret esse, nō diceret-
ur Deus absolute non esse, ita ex eo, quod
creaturæ, quibus coexistit, inter se disitæ,
ac distantes sint, ipse à se diuisus haudqua-
quam existit: quemadmodum si supra cæ-
lum empyreum collocarentur aliqua cor-
pora, à se inuicem certis interuallis distan-
tia, cælum tamen immediate tangentia, il-
lud non diceretur à se diuisum ex eo, quod
haberetur præsentia ad illa corpora, nō au-
tem ad spatia vacua intermedia: quoniam
substantia ipsius integritas, atque indiuisi-
bilitas, non pendet à præsentia ad alia cor-
pora extra se: quod exemplum etsi nō om-

Fulgentius.

nino, magna tamen ex parte rem declarat:
magis enim vnus, atque idem sibi, & inde-
pendens ab alijs est Deus, quā cælum em-
pyreum à corporibus, magisque aptus ra-
tione suæ immensitatis ad coexistendum
rebus omnibus, quam cælum empyreum
ad coexistendum illis corporibus. Et ideo,
cū in se ipso indiuisus, & immensè existat,
etiam si non sit actu in spatio illo inani, non
proinde à se diuisus erit. Rem apertius ex-
plicat similitudo æternitatis comparatæ ad
tempus: nam, si ponamus Deum cessante
aliquantulum tempore per annihilationem
vniuersi, rursus producere mundum
cum ordine temporum simili ei, qui modo
est, non proinde dicemus durationem Dei
fuisse interruptam ex eo, quod tempora,
quibus coexistit interrupta sint: nec in illa
interruptione verum fuerit dicere: Deus
existit in hoc spatio: siquidem tunc non
erat spatium verum: itaque interruptio eo-
rum, quibus Deus coexistit, non arguit il-
lam interruptionem ipsius: & sicut, etiam si
tempora interrumpantur, semper indiui-
sibiliter existit in sua æternitate, ita licet
loca, quibus coexistit, interiecto vacuo
distincta sint, non proinde diuina substan-
tia erit diuina à se ipsa.

Hæc tamen solutio non enervat argu-
mentum, quoniam hic non agimus de
coexistentia Dei ad creaturas: hæc enim
potest esse interrupta ratione connotati,
quod importat: sicut enim creaturæ ipsæ
sunt disitæ inter se, ita coexistentia est in-
interrupta: nam Deus facta illa hypothefi
coexistet cælo solis, ac lunæ, in medio,
quorum, non haberet aliquid, cui coexiste-
ret. At vero existentia in loco non potest
interrumpi, nisi desit locus: inter cælum
autem lunæ, & solis esset locus aptus reple-
ri: & ideo si substantia aliqua sit in ipsis cæ-
lis intimè, & non in loco intermedio, verè
erit à se disuncta. In similitudine vero
sumpta à cælo empyreo est diuersa ratio:
nam illud esset solum præsens extrinsecè
corporibus supra se positis, & proinde
quamuis ea à se disuncta sint, & conse-
quenter non continuata præsentia cæli ad
ipsa, non sequitur cælum esse à se diuisum:
Deus autem est intrinsicè præsens vtrique
cælo, ideoque si non est in medio apto re-
cipere quamuis substantiam, est à se disun-
ctus secundum substantiam. Nam, si locus
est capax substantiæ, & accommodatus ter-
minus præsentia, siue præsentia, quasi lo-
calis substantiæ ad ipsum, non potest intel-
ligi, quomodo talis substantia sit extra eum
locum circumquaque præsens, & non in-
tra ipsum, quin verè diuisa, & à se ipsa
diuisa

V.

diuulfa fit. Similitudo etiam fumpta at æternitate comparata tempore est longe diuerfa: nam substantiæ corporeæ interruptæ, media aliqua capacitate habent rationem loci, & modum denominationis realis, quem tribuunt substantijs replentibus eam capedinem: & ideo, quod co-existit ipsis substantijs, quibus inest ratio loci, nisi etiam sit intra locum, à seipso diuulsum est, nō enim definit existere, quia deest terminus in quo dicatur existere, sed quia ipsum est disunctum à se, nec habet talem modum existendi, vt sit in loco, & substantijs ipsis, quæ circumstant locum. At vero ex temporis interruptione non sumitur vlla denominatio realis ad re-existentm inter finem vnus, & initium alterius: & idcirco, quamuis res non sit actu in spatio intermedio, quoniam re vera non est spatium, in quo sit, non sequitur vt sit duratio eius interrupta, quia potest existere in se vnica, & indiuisa duratione.

VI.

Secundo Deus est immensus: ergo est in loco vacuo. Patet consequentia, quoniam immensitas est magnitudo virtualis Dei, æquipollens quantitati infinitæ: si vero esset corpus magnitudine infinitum esset in omni loco: ergo & Deus est in omni loco: vacuum vero intra mundum est locus carens corpore: quare Deus est in illo. Patet consequentia, quoniam non est maior vis replendi locum magnitudinis corporeæ distensione sui, quam immensitatis diuinæ: ratione suæ extensionis virtualis. Et ideo, quemadmodum corpus infinitum non potest abesse vlli loco, Deus etiam non potest non esse in quouis loco, etiam vacuo. Vt vero hoc clarius eluceat, supponamus esse vas plenum aqua, in quo Deus est, & vt in re, & vt in loco: in re quidem quatenus præcisè est intimus partibus substantiæ vasis, quatenus vero est indistans ab aqua contenta vase, habet indistantiam extrinsecam ad superficiem concavam vasis, estque in illo tanquam in loco. Si vero ponamus aquam in nihilum redigi, & impediri ingressum alterius corporis, Deus carebit habitudine coexistentiæ ad aquam, quoniam hæc iam non est, non vero præsentia secundum superficiem conuexam vasis, quoniam nec Deus ipse in se, nec vas mutatum est: Et ideo si antea erat in vase, vel intra vas tanquam in loco, etiam modo est.

VII.

Ad primum negandum est: antecedens: quoniam vacuum propriè sumptum importat aliquid reale, in quo Deus est: impropriè vero sumptum importat solam negationem, in qua nihil est, vt patet ex

dictis. Ad secundum negandum est antecedens: non enim ratio existendi alicubi est operatio ad extra, sed immensitas: Et ideo non repugnat, vt Deus sit etiam, vbi non operatur. Ad tertium neganda est maior propositio, & ad eius probationem distinguenda est assumptio: si enim vacuum sumatur impropriè pro pura negatione repletionis per præsentiam corporis, concedenda est: sed in hoc sensu non est ad rem: non enim dicimus Deum esse in vacuo ita sumpto: si vero vacuum sumatur propriè, neganda est assumptio: cum enim sit locus carens corpore destructo loco ipsum quoque definit, & consequenter etiam Deus definit esse in illo. Ad vltimum neganda est sequela maioris: Et ad eius probationem dicendum est, si initio mundi crearetur locus vacuus, dari verum terminum coexistentiæ, nimirum ipsum locum vacuum: nam si potest esse terminus coexistentiæ alterius corporis intra illud contenti, cur non erit respectu Dei, cuius immensitas replet quidquid potest corpus replere.

Deum esse extra mundum, & supra cælum ostenditur auctoritate scripturæ, Patrum, & Scholasticorum.

CAPVT XX.

TAmetsi Deus non sit in ipsa vacuitate, quam extra mundum, & supra cælum animus noster fingit, adhuc dubitari potest vtrum sit supra cælum: nam corpus Christi Domini est supra cælum empyreum, nec tamen est in ipsa vacuitate: eodemque modo, si Deus de nouo crearet aliud cælum supra empyreum, verè ac realiter esset supra illud, non tamen esset in vacuo: sicut nec ipsum empyreum est in vacuo propter rationem assignatam in superioribus: nempe quia vacuum nihil est: terminus autem coexistentiæ, siue præsentia realis debet esse aliquid reale. Hæc autem controuersia dirimi potest auctoritate, & ratione: locum ab auctoritate tractabo hoc capite, rationum momenta expendam in sequente. In primis autem pro parte negante, nihil ex sacris literis adduci potest. Ex Patribus fauent relati cap. 18. num. 5. qui aiunt Deum, antè mundum conditum nullibi fuisse, nisi in se: Nam,

I.